

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1960

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΑΝΑΓ. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΝΙΚΟΛ. ΛΟΥΒΑΡΙ

Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας συνήλθεν εἰς ἑκτακτον συνεδρίαν τὴν 17ην Δεκεμβρίου 1960, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 6 μ.μ., πρὸς ἐπίσημον ὑποδοχὴν τοῦ νέου τακτικοῦ μέλους αὐτῆς ἐν τῇ Τάξει τῶν Ἠθικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν κ. **Νικολάου Λούβαρι**.

Εἰς τὴν συνεδρίαν παρέστησαν ἔτι ἀνώτατοι πολιτικοὶ καὶ ἐκπαιδευτικοὶ ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ καὶ δικαστικοὶ καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ Κ. ΠΑΝΑΓ. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΟΥ

Ὁ Πρόεδρος κ. **Παναγ. Μπρατσιώτης**, κηρύσσων τὴν ἔναρξιν τῆς συνεδρίας, ἀφοῦ ἐχαιρέτισε καὶ προσεφώνησεν, ὡς κατωτέρω, τὸν κ. Νικ. Λούβαριν, ἐπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ μέγα σῆμα καὶ τοὺς τίτλους τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ.

Αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν εὐτυχῆ, διότι εἰς ἐμὲ ἔλαχεν ὁ κληρὸς, ὡς προϊστάμενος μὲν τοῦ Ἰδρύματος τούτου γὰρ δεξιωθῶ ἐπισήμως, ὡς ἐν ἐπιστήμῃ δὲ συνάδελφος γὰρ προσφωνήσω κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην εἰσοδοχὴν του εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ἓνα τῶν ἐπιφανεστέρων πνευματικῶν ἡγετῶν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἄνδρα ἀσκήσαντα καὶ ἀσκοῦντα ζωηρὰν καὶ μόνιμον ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν σπουδάζουσαν ἑλληνικὴν νεολαίαν καὶ ἐπὶ σημαντικὴν μερίδα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, τὸν κ. Νικόλαον Λούβαριν, ὁμοίτιμον καθηγητὴν τοῦ Ἐθνικοῦ τῶν Ἀθηνῶν Πανεπιστημίου. Τὴν δὲ χαρὰν μου ἐπανξάνει τὸ γεγονός, ὅτι μετὰ τοῦ κ. Λούβαρι συνεμαθητεύσαμεν ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐν τῇ Ριζαρείῳ ἐκκλησιαστικῇ σχολῇ, αὐτοῦ μὲν διανύοντος τὸ τελευταῖον, ἐμοῦ δὲ τὸ πρῶτον ἐν αὐτῷ ἔτος, καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο αὕτη ἐν τῇ

μεγίστη ἀκμῇ της, καὶ βραδύτερον ἐν Γερμανίᾳ, διότι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν δὲν τὸν προέλαβον. Ἐν Λιρία ἠδ' ἐτυχήσαμεν νὰ ἔχωμεν τοὺς αὐτοὺς περίπου ἐπιφανεῖς διδασκάλους, ἐν τε τῇ Θεολογικῇ καὶ τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ, ἐν οἷς καὶ τὸν Σουηδὸν θρησκευολόγον καὶ βραδύτερον ἀρχιεπίσκοπον Οὐψάλης *Söderblom* καὶ τοὺς φιλοσόφους *Wilhelm Wundt* καὶ *Edouard Spranger*, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔκτοτε συνεδέθη στενωτέρον ὁ κ. Λούβαρις. Τὸν εἰλκνον ἔκτοτε αἱ φιλοσοφικαὶ μελέται καὶ ἡ φυσικὴ αὐτῆ ἔλξις κατέστη ἐντονωτέρα παρ' αὐτῷ λόγῳ τῆς ἐπὶ δεκαετίαν καὶ πλέον ἐπιρροαίας του ὡς καθηγητοῦ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μαθημάτων καὶ διευθυντοῦ διδασκαλείων ἐν Κερκύρα καὶ Θεσσαλονίκῃ μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1925, ὅτε διωρίσθημεν διὰ τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος, αὐτὸς μὲν ὡς τακτικὸς καθηγητῆς, ὁ δὲ λαλῶν ὡς ἔκτακτος καὶ ἄρχαξ καθηγητῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἐπίσης εἰλκνον αὐτὸν ἔκπαιλαι ἰδιαίτερος αἱ θρησκευολογικαὶ μελέται, τὰς ὁποίας συνεδύαξε μετὰ τῶν περὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς καὶ μετὰ τῶν φιλοσοφικῶν του ἐνασχολήσεων, εἰς τὰς ὁποίας καὶ διεκρίθη, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν σπουδαίων ἐκπροσώπων τῆς φιλοσοφικῆς κινήσεως τῆς χώρας ἡμῶν. Τὸ δὲ πρῶμα δὲν πρέπει οὔτε νὰ φανῇ οὔτε εἶναι παράδοξον καθ' ἑαυτό, δεδομένου πρῶτον, ὅτι κατὰ παλαιωτάτην παράδοσιν τῆς ἐλληνικῆς Θεολογίας καὶ Φιλοσοφίας, χρονολογουμένην ἤδη ἐκ τῆς πρὸ Χριστοῦ ἐποχῆς καὶ ἀνανεωθεῖσαν διὰ τῶν μεγάλων ἐλλήνων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀμφοτέραι αἱ ἐπιστῆμαι αὐταὶ συνεδυσάσθησαν καὶ συνειργάσθησαν, δεύτερον δέ, ὅτι ὄχι μόνον ἡ φιλοσοφικὴ μελέτη προπαρασκευάζει εἰς τὴν καλυτέραν θεολογικὴν κατάρτισιν, ἀλλὰ καὶ ἡ θεολογικὴ συγκρότησις, ἐνισχύουσα τὰς μεταφυσικὰς ροπὰς καὶ τὰ σχετικὰ διαφέροντα, ὑποβοηθεῖ καὶ εἰς τὴν ἀριωτέραν φιλοσοφικὴν συγκρότησιν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ ἀποτελῇ ἀπλήρην σύμπτωσιν τὸ γεγονός, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκπροσώπων τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως τοῦ νεωτέρου ἐλληνισμοῦ ὠρμήθησαν εἰς συντονωτέρας φιλοσοφικὰς μελέτας ἀπὸ τῶν θεολογικῶν σπουδῶν, εἴτε ἐν Θεολογικαῖς εἴτε ἐν Ἀνωτέραις ἐκκλησιαστικαῖς σχολαῖς, οἷα ἦτο καὶ ἡ Ριζάρειος.

Ἐν τῇ Θεολογικῇ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν Σχολῇ ὁ κ. Λούβαρις, ἐκτὸς τῶν μαθημάτων τῆς ἑδρας του, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἡ Εἰσαγωγή καὶ ἡ ἑρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐδίδασκε, προαιρετικῶς, καὶ μαθήματα μὴ περιλαμβανόμενα ἀκόμη εἰς τὸν ἐπίσημον κύκλον τῶν μαθητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, οἷα ἦσαν ἡ Ἱστορία τῶν θρησκευμάτων καὶ ἡ Φιλοσοφία τῆς θρησκείας, τῶν ὁποίων τὰς παραδόσεις, ἐκτὸς τῶν φοιτητῶν τῆς θεολογικῆς καὶ ἄλλων πανεπιστημιακῶν σχολῶν, παρηκολούθει καὶ ἄλλο ἕξωθεν ἀκροατήριον, ὅπως ἐδίδασκε καὶ ἐν τῇ Παντείῳ Ἀνωτάτῃ Σχολῇ πολιτικῶν ἐπιστημῶν Εἰσαγωγὴν εἰς τὰς πνευματικὰς ἐπιστήμας καὶ Φιλοσοφίαν τοῦ πολιτισμοῦ. Ὡς ἐκδήλωσις δὲ τοῦ θρησκευολογικοῦ πάθους του, δύ-

ναται νὰ θεωρηθῆ ἢ μεριμνά του ἀφ' ἐνὸς περὶ τῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῶν Ἀθηνῶν ἰδρύσεως εἰδικῶν ἐδρῶν διὰ τὴν Ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων καὶ διὰ τὴν Φιλοσοφίαν καὶ Ψυχολογίαν τῆς θρησκείας, ἀφ' ἐτέρου δὲ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μαθήματος τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκευμάτων εἰς τὸ πρόγραμμα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν.

Τὰ κυριότατα τῶν θεολογικῶν συγγραμμάτων τοῦ κ. Λούβαρι εἶναι ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὰς περὶ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον σπουδὰς», ἔργον κυκλοφορῆσαν πρὸ τινῶν ἡμερῶν καὶ εἰς β' ἔκδοσιν, τὸ «Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου», «Περὶ τῆς εἰς Πνεύματα πίστεως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Παύλου» καὶ μελετήματα περὶ τοῦ «Φιλοσοφικοῦ χαρακτήρος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου» καὶ «Θρησκευολογία καὶ Καινὴ Διαθήκη».

Πολὸν γονιμοτέρω ὁμως ὑπῆρξεν ἡ συγγραφικὴ δραῖσις τοῦ κ. Λούβαρι εἰς τοὺς τομῆς τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῆς Θερησκευολογίας, νοουμένης ὄχι μόνον ὡς ἱστορίας τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ὡς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας καὶ ὡς ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας τῆς θρησκείας. Καὶ θερησκευολογικοῦ μὲν περιεχομένου εἶναι τὰ σύντομα, ἀλλὰ περισπούδαστα μελετήματα περὶ τῆς θρησκείας ἐξ ἐπόψεως ἀξιολογικῆς, περὶ τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας τῆς θρησκείας, ὡς καὶ περὶ τῆς οὐσίας, αὐτοτελείας καὶ ἀληθείας τῆς θρησκείας, καὶ περὶ τῆς σχέσεως τῆς ψυχολογίας τῆς θρησκείας πρὸς τὴν Θεολογίαν, ἔτι δὲ καὶ τὰ πολυάριθμα θερησκευολογικά του ἄρθρα ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ «Πυρσοῦ», τῆς ὁποίας ὁ κ. Λούβαρις ὑπῆρξε καὶ ἑξακολουθεῖ νὰ εἶναι εἷς τῶν σπουδαιότερων συνεργατῶν ὄχι μόνον εἰς τὸν θερησκευολογικὸν τομέα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν φιλοσοφικόν. Τὸ δὲ σπουδαιότατον τῶν αὐτοτελῶς ἐκδοθέντων φιλοσοφικῶν του ἔργων εἶναι ἡ ἐκ δύο τευχῶν ἀποτελουμένη καὶ εὐρύτατα ἀνὰ τὸν ἐκπαιδευτικὸν μάλιστα κόσμον κυκλοφορήσασα «Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας».

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ κ. Λούβαρις ἐδημοσίευσεν καὶ πολλὰ καὶ ἀξιόλογα μελετήματα πνευματοκρατικοῦ περιεχομένου, οἷα εἶναι τὰ περὶ τῆς θρησκείας τοῦ *Wagner*, περὶ τοῦ *Goethe* ὡς θρησκευτικῆς προσωπικότητος, περὶ τοῦ ποιητοῦ *Rilke* καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι τὸ ἐν ἔτει 1946 ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον «Μεταξὺ δύο κόσμων», ὅπου ἀντιπαραβάλλεται ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος πρὸς τὴν τοῦ Κ' αἰῶνος καὶ καταδεικνύεται ἡ στροφή πρὸς τὸν ἰδεαλισμὸν, ἡ χαρακτηρίζουσα τὴν σύγχρονον ἡμῖν ἐπιστήμην, τέχνην καὶ φιλοσοφίαν, ἐξετάζεται δὲ καὶ ἡ οὐσία καὶ τὸ νόημα τῶν δύο τούτων μεγάλων φαινομένων τοῦ πνεύματος.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐξεπόνησεν ὁ κ. Λούβαρις καὶ ἀρίστως μεταφράσεις σπου-

δαίων, ὄχι μόνον θρησκευολογικῶν ἔργων, οἷα εἶναι τοῦ *Katweil* ἢ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς θρησκείας» καὶ τοῦ *Berggraf* «Ἡ ψυχικὴ πηγὴ τῆς θρησκείας», ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικῶν καὶ παιδαγωγικῶν, οἷα εἶναι τοῦ γνωστοῦ γερμανοῦ φιλοσόφου καὶ παιδαγωγοῦ *Ed. Spranger* «Εἶδη τῆς ζωῆς», «Ἡ κοσμοθεωρία τοῦ *Goethe*» καὶ ἡ κλασσικὴ του «Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας», τῆς ὁποίας ἡ μετάφρασις, ἐξαντληθεῖσα πρὸ πολλοῦ, ἐκυκλοφόρησε πρὸ τεσσάρων ἐτῶν καὶ εἰς β' ἔκδοσιν ἐπὶ τῆ βάσει τῆς κδ' γερμανικῆς ἐκδόσεως.

Ἄν δὲ θελήσωμεν νὰ προσδιορίσωμεν ἀκριβέστερον τὴν θέσιν τοῦ κ. Λούβαρι ἐν τῇ φιλοσοφικῇ καὶ τῇ καθ' ὄλον πνευματικῇ κινήσει τῆς χώρας ἡμῶν, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὑπῆρξεν εἰσηγητὴς καὶ πρωτεργάτης τῆς ἀξιολογικῆς φιλοσοφίας ἐν αὐτῇ, συνετέλεσε δὲ τὰ μάλιστα εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν πνευματοκρατικῶν τάσεων ἐν Ἑλλάδι διὰ πολυαριθμῶν ὁμιλιῶν καὶ δημοσιευμάτων καὶ διὰ σπουδαίων φιλοσοφικῶν του ἄρθρων ἐν ταῖς Ἑγκυκλοπαιδείαις τοῦ «Πυρσοῦ» καὶ τοῦ «Ἡλίου», ὡς καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντων ἀξιολόγων περιοδικῶν, οἷα ἦσαν ὁ «Γρηγόριος Παλαμᾶς» ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἡ «Κοσμοθεωρία» ἐν Ἀθήναις.

Γόνιμος καὶ ἐπωφελὴς διὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὑπῆρξεν ἡ δρασίς τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὡς Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς κυβερνήσεως Ζαῖμη ἀπὸ 1926 - 1928, ὅτε παρέσχε σπουδαίας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ὀξεῖαν κρίσιν διανύουσαν τότε ἐθνικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν, καὶ ὡς Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας καὶ τῶν Θρησκευμάτων κατὰ τὰ ἔτη 1935 - 36 καὶ δὴ κατὰ τὴν ζοφερωτάτην ἐποχὴν τῆς Κατοχῆς, ὅτε κυριολεκτικῶς τὸν ἐξώθησε εἰς τὸ μαρτυρικὸν ὑποῦργημα ἢ ἐπιμονὴ τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιεπισκόπου Λαμασκηνοῦ. Εἰς τὸν κ. Λούβαριν δὲ ὀφείλεται καὶ ὁ τότε θεσπισθεὶς, καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη ἰσχύων, καταστατικὸς χάρτης τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ὁ ἀναγκαστικὸς νόμος περὶ λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως.

Ἡ φήμη ὅμως τοῦ κ. Λούβαρι, ὡς πνευματικοῦ ἀνδρὸς, ἔχει πρὸ πολλοῦ ἐξέλθει τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος, ὡς ἀποδεικνύει ὄχι μόνον ἡ εἰς αὐτὸν ἦδη ἀπὸ τοῦ 1935 ἀπονομὴ τοῦ τίτλου τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς θεολογίας ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Χαϊδελβέργης καὶ αἱ ἀκατάπανστοι προσκλήσεις δι' ὁμιλίας ἐν διαφόροις γερμανικοῖς Πανεπιστημίοις καὶ ἡ συνεργασία του ἐν ὀνομαστοῖς περιοδικοῖς, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ προμνημονευθέντος φιλοσόφου καὶ παιδαγωγοῦ καθηγητοῦ *Ed. Spranger* ἀφιέρωσις ἐνὸς τῶν τελευταίων ἔργων του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Der Unbekannte Gott*», ὅπερ μετεφράσθη καὶ ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ὑφηγητοῦ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας κ. Μερεντίτη. Ἡ σπανία αὕτη διὰ ξένους ἐπιστήμονας ἀφιέρωσις τοῦ ἐπιφανοῦς σοφοῦ συνοδεύεται ὑπὸ τῆς ἐξῆς τιμητικωτάτης κατακλιθεὶς τοῦ προλόγου τοῦ ἐν λόγῳ βιβλίου: «Τὰς ἀπλᾶς παρατηρήσεις μου περὶ τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ

ἀφιερώνω εἰς τὸν Ἕλληνα συνάδελφον κ. Λούβαριν λίαν εὐγνωμότως ἕνεκα πάντων ἐκείνων δι' ὧν οὗτος μὲ κατέστησεν ἐν πολλοῖς πλούσιον καὶ εὐτυχῆ*.

Ἄγαπητὲ συνάδελφε, εἰσέρχεσαι εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηναίων μετὰ τινος καθυστερήσεως, ἀλλὰ πάντως μεθ' ἱκανῆς εἰσέτι πνευματικῆς ζωικότητος, ὥστε νὰ δύνασαι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν, θεία πάντως ἐπινεύσει καὶ συνάρσει, καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐν αὐτῇ ἐπιτελουμένου πνευματικοῦ ἔργου, ἀμέσως καὶ ἐμμέσως, σπουδαίως νὰ συμβάλῃς καὶ τὰς περὶ σοῦ προσδοκίας τοῦ ἰδρύματος τούτου καὶ τοῦ ἔθνους καθ' ὅλον νὰ δικαιώσῃς. Δοιπόν, ὡς εὖ παρέστης καὶ ἔρρωσο, φίλιτατε.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ Κ. ΝΙΚΟΛ. ΛΟΥΒΑΡΙ

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ κ. Παναγ. Μπρατσιώτου, ὁ κ. **Νικὸλ. Λούβαρις**, παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, ἠδῆχαρίστησεν, ὡς κατωτέρω, διὰ τὴν ἐκλογὴν του, ὡς καὶ τὸν Πρόεδρον τῆς Ἀκαδημίας δι' ὅσα εἶπε περὶ τῆς ἐν γένει ἐπιστημονικῆς δράσεως αὐτοῦ, εἶτα δὲ ὠμίλησε μὲ θέμα :

Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΝ

Πρὶν ἐπιληφθῶμεν τῆς πραγματείας τοῦ θέματος ἡμῶν, αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηναίων διὰ τὴν τιμὴν τῆς ὁποίας κατηξίωσεν ἡμᾶς κατατάξασα διὰ τῆς ἐκλογῆς μας μετὰ τῶν εἰαίρων αὐτῆς, ὡς καὶ τὸν ἀξιότιμον κ. Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, ὅστις ἐκύρωσε τὴν ἐκλογὴν ταύτην καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἣ ὁποία ἐνέκρινεν αὐτήν. Τὸ θέμα περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ἔχωμεν τὴν τιμὴν νὰ ὀμιλήσωμεν πρὸς ὑμᾶς ἀναφέρεται εἰς ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα καὶ περιεκτικώτερα πεδία τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν Θρησκείαν. Ἡ περὶ αὐτὴν ἔρευνα διακρίνεται εἰς ἱστορικὴν, ψυχολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν, ὡς συμβαίνει περὶ τὴν ἔρευναν καθόλου τῶν πνευματικῶν δεδομένων. Ἡ τελευταία αὕτη ἐμφανίζει ἀπὸ τινων δεκαετηρίδων αἰσθητὴν τροπὴν πρὸς αὐτὰ ταῦτα τὰ πράγματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀνεδαφικὴν κατὰ τὸ πλεῖστον περὶ Θρησκείας θεωρίαν τῆς παλαιότερας φιλοσοφίας, ἣ ὁποία δίκην Προκρούστου ἐπεχείρει νὰ προσαρμόσῃ τὴν Θρησκείαν εἰς τὰς ἐκ τῶν προτέρων κατασκευὰς αὐτῆς ἢ πρὸς τὰς κοσμοθεωριακὰς τῆς προϋποθέσεις. Ἐκ τῶν πραγμάτων τουτέστιν, ἐνταῦθα ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ψυχολογίας τῆς Θρησκείας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν Θρησκευμάτων ἀφορμωμένη καὶ ἡ παροῦσα ὀμιλία θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τί συνίσταται ἡ οὐσία τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου κατὰ τὴν σύγχρονον φιλοσοφίαν τῆς Θρησκείας, ἢ μᾶλλον κατὰ τοὺς διαπρεπεστέρους ἐκπροσώπους αὐτῆς.